עין משפט נר מצוה

כב א מיי׳ פ״ד מהל׳ פסה״מ הלכה א:
כג ב מיי׳ פ״ד מהלכות שקלים הל׳ א:
ג [מיי׳ פ״ה מהל׳ נזקי ממון הל׳ ג טוש״ע ח״מ סימן תט סעיף א]:

תורה אור השלם

1. הַבָּאִים מֵהַשְּׁבִי בְנֵי הַגּוֹלָה הִקְרִיבוּ עֹלוֹת לֵאלֹהֵי יִשְׂרָאֵל פָּרִים שְׁנֵים עָשָׂר עַל כָּל יִשְׂרָאֵל אֵילִים תִּשְׁעִים וְשִׁשָּׁה כְּבָשִׂים שִׁבְעִים וְשִׁבְעָה צְפִירֵי חַטָּאת שְׁנֵים עָשָׂר הַכֹּל עוֹלָה לַיְיָ: עזרא ח לה
2. תַּחַת אֲבֹתֶיךָ יִהְיוּ בָנֶיךָ תְּשִׁיתֵמוֹ לְשָׂרִים בְּכָל הָאָרֶץ: תהלים מה יז
3. וְרַבִּים מֵהַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם וְרָאשֵׁי הָאָבוֹת הַזְּקֵנִים אֲשֶׁר רָאוּ אֶת הַבַּיִת הָרִאשׁוֹן בְּיָסְדוֹ זֶה הַבַּיִת בְּעֵינֵיהֶם בֹּכִים בְּקוֹל גָּדוֹל וְרַבִּים בִּתְרוּעָה בְשִׂמְחָה לְהָרִים קוֹל: עזרא ג יב
4. וְאֵין הָעָם מַכִּירִים קוֹל תְּרוּעַת הַשִּׂמְחָה לְקוֹל בְּכִי הָעָם כִּי הָעָם מְרִיעִים תְּרוּעָה גְדוֹלָה וְהַקּוֹל נִשְׁמַע עַד לְמֵרָחוֹק: עזרא ג יג

גליון הש״ס

גמ׳ כל אשכולות. עי׳ ב״ב דף טו ע״ב תוס׳ ד״ה דור:

מוסף רש״י

אף חטאת אינה נאכלת. חטאת דהקריבו לא נאכלת לפי שהיו שעירין של לבור הנשרפין, לפי שהכניסו דמן לפני ולפנים כדכתיב וכל חטאת אשר יובא מדמה אל אהל מועד לכפר בקדש, כדתנן (זבחים מז.) פרים הנשרפין ושעירים הנשרפין, דהיינו שעירי ע״ז ללבור (המפרש הוריות ו.). **בטלו האשכולות.** מפרש בגמרא שהכל בהן, עד ימיהן לא היה מחלוקת בחכמי ישראל כולן היו אומרים דבר כנתינתן למשה מסיני והן הראשונים שנחלקו בסמיכת קרבנות ביום טוב, בחגיגה (טז.) והוא היה מחלוקת ראשון שהיה בישראל בדברי תורה (סוטה מז.). **איש שהכל בו.** תורה באמתה ואין דופי ושכחה ומחלוקת (שם מז:). **גונח.** פלידר״א, לועק מפני כאב הלב לא היה יכול להשיב רוחו (ב״ק פ.). **לסטים מזויין.** רועה בשדות אחרים וגוזל את הרבים (שם). **אין מגדלין בהמה דקה בארץ ישראל.** מפום ישוב א״י שמבעיר את השדות וכל שדות א״י סתמן דישראל (שם עט:).

שינויי נוסחאות

א] יוסי הבאים מהשבי בני הגולה הקריבו עולת לאלהי ישראל (ש״מ) **ב]** תיבות בני בקר נמחק (ש״מ) **ג]** תשעים וששה כבשים שבעים ושבעה צפירי חטאת (ש״מ) **ד]** אמר רבא כי עולה. נ״ל אלא אימא (מרא״ב) **ה]** שהיה ר׳ יהודה אומר כל״ל וכ״ה בהוריות שם (יפ״ע) **ו]** והא הכא דמתו בעליה וקא קרבה (ש״מ) **ז]** הבית בעיניהם (ש״מ) **ח]** בתרועה וגו׳ ודלמא הנך מיעוטא הוו לא מלית אמרת דכתיב ואין העם מכירין קול תרועת השמחה לקול בכי (ש״מ) **ט]** אלא אילים תשעים וששה וכבשים שבעים ושבעה כנגד (ש״מ) **י]** היתה ה״נ הוראת שעה היתה (ש״מ) **יא]** האשכולות מאי אשכולות אמר רב יהודה איש שהכל בו (ש״מ) **יב]** נ״ל אמר **יג]** דאישתכח אישתכח. תיבת להו נמחק (ש״מ) **יד]** בקלת ספרים כתוב כאן במאי דאשתכח רבו מטהרין במאי דהוו גמירי גמירי ליה כמשה. ל״א ה״מ ליבא דאימעיט במאי דהוו גמירי וזו נוסחת הרגמ״ה ז״ל (ש״מ) ל״ל אם רבו מטהרין טיהרו אם רבו מטמאים טמאו (יעב״ץ רש״ש) **טו]** חלב עז רותח משחרית לשחרית והביאו עז וקשרו לו כו׳ חלב שחרית נכנסו. תיבת למחר נמחק (ש״מ) **טז]** לבקרו מיד הניחו ויצאו כשמת ישבו (ש״מ) **יז]** אומר שעירים י״ב של (ש״מ) **יח]** שעירי ע״ז כל״ל (יעב״ץ) **יט]** שבטים שהיו בימי צדקיה שעבדו עבודה זרה ולצבור בעבודה זרה מביאין שעיר (ש״מ) **כ]** ונפקא לן דהכי מהאי קרא כל״ל (רש״ש) **כא]** ל״ק מ״ז **כב]** דחטאות נינהו (ש״מ) **כג]** לדקיהו דכתיב ורבים וגו׳ דאלמא שעדיין היו חיים מאותן של בית ראשון שבימי צדקיהו הס״ד (ש״מ) **כד]** המריעים והבוכים היו (ש״מ) **כה]** שנשתכחו נשתכחו הס״ד (ש״מ) **כו]** ל״ק מ״ז, **כז]** על ישראל נ״ל (זהו לשון רב״א) (ש״מ) **כח]** קאי והיא שנויה בת״כ (ש״מ) **כט]** גי׳ ל״ק דכתיב גבי לוים ופר השני תקח לחטאת שני לעולה מה עולה כו׳ וברייתא זו הובא בהוריות דף ה ע״ב, **ל]** גבי לוים. תיבות עולה ויורד ל״ש ונמחק (דפו״ד) **לא]** מיתניא הא (ש״מ) **לב]** כמ״ד בהוריות (ו.) דכל שבט שבט איקרי קהל בעבודה זרה (ש״מ) **לג]** והא הכא דאיכא דמתו בעלים. (צ״ק) **לד]** הכא דמתו בעלים. תיבת דאיכא נמחק (ש״מ) **לה]** דבר ואימא דבהנהו לא נשנית ההלכה ואומר (ש״מ) **לו]** אין כפרה למתים (ש״מ) **לז]** וכ״ש אם הפרישו כל״ל (יעב״ץ) **לח]** היא ומאי משני מ״מ רעיה בעי אלמא (ש״מ) **לט]**הוא ראוי וא״ת כיון דקס״ד דמאן כל״ל והד״א. (צ״ק) **מ]** ל״ל קודם ד״ה וקא קרבה (מרא״ב) **מא]** סלקא דעתין. אות ך׳ נמחק (ש״מ) **מב]** חטאת ציבור שכיפרו כל״ל (מרא״ב) **מג]** א״כ תקשי. (צ״ק)

תוספות

כיוצא בו אמר ר׳ יוסי. פרש״י לא איתפרש היכא קאי (ט) יח] הכי תניא בת״כ על ההיא דדריש האי קרא יט]דכתיב גבי ל] [עולה ויורד] (ויקרא ה) ואת השני יעשה עולה מה עולה אינה נאכלת אף חטאת זו אינה נאכלת ועלה לא] מיתניא היא: **על** עבודה זרה שעשו בימי צדקיהו. ואתיא (י) כמ״ד לב] דאית ליה ליבור בעבודה זרה כל שבט ושבט מייתו פר ושעיר ואמטו להכי הביאו שעירי חטאת שנים עשר לשנים עשר שבטים (מ): לג]**והא הכא** לד] דאיכא מתו בעליה וקרבה. והקשה הרשב״א מה ענין זה למתו בעליה דכולי הש״ס דמיירי שהפרישו החטאת ומתו בעליה אחר כך אבל הכא הרי לא הפרישו שום דבר לה] ואומר רבינו נתנאל דאי בלא הפרישו מאי להקריב אלמא יש כפרה למתים וא״כ כל שכן דהיכא שהפרישו ואח״כ מתו בעליה דראוי להקריב וכן משמע בפ״ק דהוריות (דף ו.) דאמר והא לו] אית כפרה למתים דמייתא להא שמעתא דהכא משמע דאי יש כפרה למתים על הבנים להקריב בשבילם לז] וכ״ש אם הפרישו ואח״כ מתו דעל הבנים להקריבן: **וקא** קרבה. וא״ת תיקשה נמי למ״ד תרעה דלהקריב ליכא מ״ד וי״ל דודאי כיון דלא אזיל למיתה אפי׳ לאקרובי נמי ראוי וכן מלינו פרק הוציאו לו (יומא דף נ.) גבי הא דאמר בפר ואפילו בדמו ופריך עלה והא חטאת שמתו בעליה היא ומשני כיון דעל כפרת ליבור נמי אתי לאו מתו בעליה היא לח] אלמא היכא דלא אזיל למיתה אפי׳ להקרבה נמי הוא ראוי לט]: מ] **קא** סלקא מא]דעתך דמאן דאית ליה מב] חטאת שכיפרו בעליה מתה אית ליה נמי חטאת שמתו בעליה מתה. מג]וא״ת תיקשי למתני׳ דהא ליכא מאן דפליג דחטאת שמתו בעליה ביחיד דברים אמורים ולא בליבור ואפי׳ הכי בכפרו בעליה פליגי וי״ל דלא דמי דמתני׳ פשיטא ליה דחטאת שמתו בעליה ליתא בליבור היינו כשמתו כל הבעלים ולא נשאר בהן אחד אבל הכא ס״ד דעדיין מקלת הבעלים קיימין ומש״ה קאמר דקרבה: **ליבא** דאימעיט. שלא היה להם לב להחזיר שכחתם ובהא נחלקו: **מיגמר** הוו גמירי. מה שנשתייר להם שלא שכחו הוו גמירי בדוקיא כמשה:

גמרא

והתניא א)כיוצא בו א״ר יוסי א] 1והבאים מהשבי בני הגולה הקריבו עולות פרים ב](בני בקר) שנים עשר אילים תשעים ג]ותשעה כבשים שבעים ושבעה (א) שעירי חטאת שנים עשר הכל עולה לה׳ וחטאת מי קרבה עולה ד] אמר רבא כי עולה מה עולה אינה נאכלת אף חטאת אינה נאכלת ה] שהיה רבי יוסי אומר על עבודה זרה הביאום ואמר רב יהודה אמר שמואל על עבודה זרה שעשו בימי צדקיהו קא סלקא דעתין למאן דאית ליה חטאת צבור שנתכפרו בעליה מתה אית ליה נמי חטאת צבור שמתו בעליה מתה ו]והא הכא דאיכא דמתו בעליה וקא קרבה אמר רב פפא אפילו למאן דאמר חטאת צבור שכפרו בעליה מתה חטאת צבור שמתו בעליה אינה מתה ב)לפי אשאין הצבור מתים מנא ליה לרב פפא הא אי נימא משום דכתיב 2תחת אבותיך יהיו בניך אי הכי אפי׳ יחיד נמי אלא היינו טעמא שאין הציבור מתים (ב) משעירי רגלים וראשי חדשים דאמר רחמנא אייתינהו ג)מתרומת הלשכה ודלמא מתו מרייהו דהני זוזי אלא לאו ש״מ אין הצבור מתים ואיבעית אימא כי אקרובינהו להני חטאות אחיי אקרבינהו דכתיב 3ורבים מהכהנים (ג) הלוים וראשי האבות הזקנים אשר ראו את הבית הראשון ביסדו זה הבית ז]בוכים בקול גדול ורבים בתרועה ח] ודילמא הנך מיעוטא לא מצית אמרת דכתיב 4(ולא הכירו העם בתרועה ושמחה) לקול בכי העם והיכי מקרבי להו והרי מזידין הוו אמר רבי יוחנן הוראת שעה היתה הכי נמי מסתברא דאי לא תימא הכי בשלמא פרים ושעירי׳ כנגד שנים עשר שבטים [א] אלא ט] (ד) כבשים כנגד מי אלא הוראת שעה היתה: י]תנן התם ד)משמת יוסף בן יועזר איש צרידה ויוסף בן יוחנן איש ירושלים בטלו האשכולות יא] ה)איש שהכל בו יב]ואמר רב יהודה אמר שמואל ו כל אשכולות שעמדו להן לישראל מימות משה עד שמת יוסף בן יועזר היו למדין תורה כמשה רבינו מכאן ואילך לא היו למדין תורה כמשה רבינו והאמר רב יהודה אמר שמואל ו)שלשת אלפים הלכות נשתכחו בימי אבלו של משה דאישתכח יג]להו אישתכח ודגמירן להו הוו גמירי כמשה רבינו והא תניא משמת משה יד] אם רבו מטמאין טמאו אם רבו טהורין טיהרו ליבא דאימעיט מיגמר הוו גמירי להו במתניתא תנא ז)כל אשכולות שעמדו לישראל מימות משה עד שמת יוסף בן יועזר איש צרידה לא היה בהם שום דופי מכאן ואילך היה בהן שום דופי ז)והתניא מעשה בחסיד אחד שהיה גונח מלבו ושאלו לרופאים ואמרו אין לו תקנה עד שיינק חלב טו]רותח שחרית והביאו עז וקשרו לו בכרעי מיטתו והיה יונק ממנה חלב למחר נכנסו חביריו לבקרו כיון שראו העז אמרו ליסטים מזויין בתוך ביתו ואנו נכנסים לבקרו טז] ישבו ובדקו ולא מצאו בו עון אלא של אותה העז בלבד ואף הוא בשעת מיתתו אמר יודע אני בעצמי שאין בי עון אלא של אותה העז בלבד שעברתי על דברי חבירי שהרי אמרו חכמים ח)ג אין מגדלין בהמה דקה בארץ ישראל וקי״ל ט)כל היכא דאמר מעשה בחסיד אחד או ר׳ יהודה בן בבא או ר׳ יהודה בר אילעאי ורבנן בתר יוסף בן יועזר איש צרידה דרי דרי הוו
אמר

רש״י

כיולא בו. לא איתפרש היכא קאי: **וחטאת מי קרבה עולה.** דכתיב (ה) ושעירי חטאת שנים עשר הכל עולה: **ואף אותה חטאת אינה נאכלת שהיה רבי יוסי אומר.** יז] שעיר יח] של עבודה זרה הביאום כנגד שנים עשר שבטים יט] שעבדו עבודה זרה בימי לדקיהו וליבור (ו) שמביאין שעיר לחטאת דכתיב בשלח לך אנשים גבי עבודה זרה [במדבר טו] ועשו כל העדה פר לעולה וגו׳ ושעיר עזים אחד לחטאת וגו׳ ואותן שעירין נשרפין הן מחוץ למחנה כפר העלם דבר והן שעירין הנשרפין כדאמרינן באיזהו מקומן (זבחים דף מז.) ובמנחות בהקומץ רבה (דף כ.) כ] נפקא לן כא](דהכא) מהאי קרא דכתיב גבי פר העלם דבר ועשה לפר וגו׳ כאשר עשה וגו׳ י) והכי תניא כ) ועשה כאשר עשה מה ת״ל לכפול בהזיות כו׳ ל) וסיפא דברייתא החטאת לרבות שעירי עבודה זרה לידון כפר העלם דבר: **וקא קרבה.** אע״ג דמתו הבעלים באותן ע׳ שנה שהיו בבבל: **יהיו בניך.** כלומר דבנים הוו במקומן ומשו״ה קרבה חטאתן: **היינו טעמא שאין הליבור מתים.** שאין דין חטאת שמתו בעליה בליבור משעירי מוספי הרגלים וראשי חדשים (ז) כב] חטאות נינהו ואמר רחמנא אייתינהו מתרומת הלשכה משקלים הבאין באדר ואע״ג דאיכא למימר דלמא מתו מרייהו דהנך זוזי קלת מאותן שהביאו השקלים מתו קודם הרגלים ונמלא שמקריבין חטאת שמתו בעליה שהרי יש להן חלק בהן: **כי אקרבינהו.** להנך שעירי עבודה זרה בימי עזרא: **אחיי אקרבינהו.** על אותן שהיו עדיין חיין מן העובדים עבודה זרה בימי לדקיהו כג]: **ורבים בתרועה.** אותן שלא ראו את הבית הראשון היו עכשיו מריעין ושמחין: **ודילמא הנך.** שחיין עדיין מיעוטא דישראל הוו ואמיעוטא לא מקרבין כמרובין אלא כיחידים כל א׳ ואחד שעירה ומדאקריב (ח) שעירים שעיר לכל שבט כמרובים ודאי אקמאי דמתו סמיך ושמע מינה דאין חטאת ליבור מתה: **לקול בכי העם.** אלמא רבים היו הבוכים על המריעים כד]ובוכים היו מן הראשונים: **הא מזידין היו.** בימי לדקיהו: **ה״נ מסתברא.** דהוראת שעה היתה: **בשלמא פרים שנים עשר.** לעולה ושנים עשר שעירים לחטאת: **כנגד י״ב שבטים.** דזהו קרבן ליבור בעבודה זרה פר לעולה ושעיר לחטאת בפרשת שלח לך: **שהכל בו.** תורה ויראת חטא וגמילות חסדים: **דאישתכח אישתכח.** אותן שנשתכחו כה]: **ודגמירי.** אותן שלא שכחו הוו גמירי להו כמשה: **ליבא דאימעוט.** הלב נתמעט ולא היו יודעין להחזיר אותן ששכחו מתוך פלפול הלכה היאך כו](הלכה) והיו חלוקין בהן והלכו אחר המרובין: **מגמר.** לאותן שלא נשתכחו הוו גמירי להו כמשה: **דופי.** קס״ד דופי של חטא לא היה באשכולות שעמדו פרנסים כז] של ישראל: **גונח.** פלניי״ט בלע״ז לועק מכאב לבו כמו גנוחי גנח באימיה דסיסרא (שופטים ה בתרגום): **ליסטים מזויין.** בהמה דקה אין יכולים לשומרה והולכת ורועה בשדות אחרים: **ורבנן.** והנך רבנן ר׳ יהודה בר אילעאי ורבי יהודה בן בבא: **בתר יוסף בן יועזר דרי דרי הוו.** כלומר אחר יוסף בן יועזר הוו אלו לאחר דורות הרבה וקתני דלא מלאו בהן עון אלמא לא היה בהן דופי:
דופי

מסורת הש״ס

א) הוריות ו., ב) [לקמן טז., ג) סוטה מז., ד) [סוטה מז: ע״ש], ה) [לקמן טז.], ו) [תוספתא ב״ק פ״ח ה״ד], ז) ב״ק פ., ח) תוספתא (דשביעית סג) [דב״ק פ״ח ה״ד] [ב״ק עט: תענית כה.], ט) [ב״ק קג:], י) [ויקרא ד], כ) [תו״כ ויקרא דחובא פרק ז], ל) [ע׳ זבחים ל״ט ע״א. (מרא״כ)], מ) [ועי׳ בהוריות ו. דמסיק דאתי ככ״ע דחטאו והדר חטאו עד תריסר זימנין ומלוה לייטב ומאלתי במהרש״א בהוריות ד״ה גמרא כיולא בו וכו׳ תמה אתום׳ דהכא],

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ שבעים ושבעה צפירי חטאת: (ב) שם שאין הליבור מתים דגמרינן משעירי: (ג) שם מהכהנים והלוים: (ד) שם אלא אלים וכבשים כנגד מי אלא הוראת: (ה) רש״י ד״ה וחטאת וכו׳ דכתיב וצפירי חטאת: (ו) ד״ה ואף אותה וכו׳ וליבור מביאין פר ושעיר לחטאת וכו׳ והן שעירין: (ז) ד״ה ה״ט וכו׳ דחטאות: (ח) ד״ה ודילמא וכו׳ ומדאקריב י״ב שעירים: (ט) תוס׳ ד״ה כיולא וכו׳ היכא קאי תימה והא תניא בת״כ על וכו׳ דכתיב גבי לוים ואת השני יעשה עולה נ״ב והכי איתא בסוף פ״ק דהוריות דף ו׳ להדיא כיולא בו על חטאת לוים ע״ש: (י) ד״ה על עבודה זרה וכו׳ ואתיא כמאן דאמר נ״ב עי׳ הסוגיא דספ״ק דהוריות איתא שם להדיא אפי׳ כר׳ מאיר דב״ד מביאין ולא ליבור משכחת לה י״ב כגון דחטאו וחזרו וחטאו עד תריסר זימנין ע״ש:

הגהות הגר״א

[א] גמ׳ אלא כבשים כו׳. ולא פריך אאילים כיון שהיו נדבה י״ל שהקריבו שמונה לכל שבט אבל בכבשים אין המספר מכוון (עי׳ בהוריות ובהגהות הב״ח כאן):

לעזי רש״י

פלניי״ט [פלניאנ״ט]. גונח.

רבינו גרשום

חטאת אינה נאכלת שעל ע״ז **הביאום.** והוו שעירים הנשרפים: **והא הכא דמתו בעלים.** דורו של צדקיהו וקא קרבה וקשיא לר׳ יהודה: **אמר רב פפא אפילו למאן דאמר חטאת שנתכפרו כו׳.** וליכא למידק הא מיהא לפי שאין דין מתה בצבור ולא קשיא לר׳ יהודה: **אי נימא משום דכתיב תחת אבותיך יהיה בניך.** דהבן במקום האב הוא ולא הוי כמת: **אי הכי אפי׳ ביחיד נמי.** נימא דבן במקום אב קאי ולא ליהוי חטאת שמתו בעליה: **דקאמר רחמנא לאייתויה מתרומת הלשכה.** דכתב זאת עולת חדש בחדשו חדש והבא קרבן מתרומה חדשה: **ודילמא מתו להו מן מרייהו.** דהני זוזי אלא ש״מ דאין דין מיתה בצבור: **ואיבעית אימא כי אקרבינהו להני חטאות.** דשעירי עבודה זרה אחיי דאישתיור מההוא דרא אקרבינהו דלא הוו חטאת שמתו בעליה והא נמי דקא ילפת משעיר דר״ח ודילמא שאני שעיר דר״ח דהא איתיה לרוב צבור דקיימין דאקדישו הנהו זוזי ובימי עזרא נמי הוה עדיין רוב צבור של דורו של צדקיהו קיימין. והיכי מקרבי קרבן לעבודה זרה **והא מזידין הוו: הוראת שעה** היתה. לפנים משורת הדין: **היו למידין תורה.** בדקדוק כמשה: **אם רבו מטהרין.** טיהרו אלמא לא בריר להו כמשה: **במאי דאישתכח.** בימי אבלו קאמר אם רבו מטהרין טיהרו. **ל״א** הני מילי ליבא דאימעוט היינו נמי בהלכות שנשתכחו בימי אבלו דמשה: ורבנן (אמר) ר׳ יהוד׳ בר אילעאי (ואמר) [או] רבי יהודה בן בבא (קאמר) דהוו דרי דרי בתר יוסי בן יועזר ולא נמצא בהן שום דופי:

שיטה מקובצת

והא הכא דמתו בעליה וקא קרבה. משמע אבל אי הוה סבר אינה מתה ניחא וכן למאי דמסיק אין מתה בצבור, וקשה דמ״מ קשה נהי דאינה מתה מ״מ תרעה א)וי״ל דלמ״ד כו׳, וא״ת תיקשי למתני׳ דר״י דאית ליה נתכפרו דצבור מתה ובמתה דצבור לא פליג כדמשמע מתניתין דאמר ר״ש מה מצינו כו׳ משמע דבהנהו ג׳ לא פליג ר״י ואפ״ה פליג בנתכפרו דצבור וי״ל דודאי היכא דלא מתו כל הבעלים לא פליג ר״י אבל היכא דמתו כל הבעלים כגון הכא דמסתמא מתו כל אותם שהיו בימי צדקיה והוה ס״ד למאן דאית ליה דנתכפרו מתה בצבור כמו כן מתו כל הבעלים תמות בצבור ומסיק רב פפא דאפי׳ למ״ד כו׳ אפי׳ מתו כל הצבור לפי שאין צבור מתים כלומר אפי׳ מתו כולם אין להם תורת מתה וכן משמע הסוגיא דהכי פירושא מדבעיא מנלן לרב פפא הא כו׳. תוס׳ אחרות: **מנא ליה לרב פפא הא.** גליון ואע״ג דברייתא היא לקמן בעי מנלן מקרא: **ש״מ אין הציבור מתים.** ס״א ל״א אלא דיוקא דרב פפא משעירי הרגלים כו׳ אלא לאו ש״מ חטאת שמתו בעליה קריבה בצבור ודלמא שאני שעיר דר״ח דקרא איתיה לרוב צבור בימי עזרא (בעי רובא) נמי הכי הוה דכתיב ורבים מהכהנים וגו׳ ודילמא מיעוטא הוו לא מצית אמרת דכתיב ורבים כו׳ [כן מצאתי ועיין בהרגמ״ה]: **אמר ר׳ יהודה איש שהכל בו.** גליון פי׳ הקונטרס תורה ויראת חטא כו׳. וקשה ויהי בימי שפוט השופטים דור ששפטו שופטיהם טול קורה טול קיסם (ב״ב טו:), וצ״ל שהכל בו לענין תורה שלמדין כמשה רבינו: **והא תניא משמת משה כו׳.** אלמא מיד אחר פטירת משה היה מחלוקת אלמא לא הוו גמירי כמשה דאלו הוו גמירי היה להם לכוין שמועתם אליבא דהלכה ולא לחלוק פי׳ מתוס׳: **אם רבו טהורים טיהרו.** ס״א במאי דאישתכח רבו מטהרין במאי דהוו גמירי כו׳. ליבא דאימעיט כלומר מה שהיו חולקים בהלכות שנשתכחו דבזה ודאי לא הי׳ לב לכוון כמשה. פי׳ מתוס׳: **רש״י ד״ה ליבא דאימעוט הלב נתמעט.** ס״א וכשמעשה בא לפניהם לטהר או לטמא לא היו יודעין ללמוד מתוך משנתם אלא לסבר בדדמי מילתא למילתא ובסברא היו חולקים זה עם זה זה מטמא וזה מטהר אבל המשנה וההלכה היו יודעים כמשה רבינו על עיקריה. גליון. מיגמר כו׳: **תו׳ ד״ה כיוצא בו וכו׳ והיא שנויה בת״כ.** (ויקרא דבורא דחובה פרק ג, ד׳-ה) בפרשת פר העלם דבר והכי תני לעיל מיניה ופר שני בן בקר תקח לחטאת גבי לוים כתיב מה ת״ל שני אם ללמד שהם שנים הרי כבר נאמר ועשית את האחד חטאת ואת האחד עולה אלא מה תלמוד לומר שני לומר לך מה (חטאת) עולה אינה נאכלת אף חטאת זו אינה נאכלת. פי׳ אותו חטאת לא נאכל שהיתה מילואים. כיוצא בו אמר רבי יוסי פי׳ שנקראת חטאת עולה לומר שאינו נאכל ולהקיש לעולה. (תיבת תניא נמחק) גליון. וכן היא שנויה בהדיא בהוריות בספ״ק [דף ו ע״א]:

א) נראה דל״ל וי״ל דודאי כיון וכו׳ והס״ד ואח״כ מה״ד קס״ד. וא״ת תקשי וכו׳.